

Tulevaisuusvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2023

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2023 (K 2/2024 vp): Asia on saapunut tulevaisuusvaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 20.9.2024.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tulevaisuusvaliokunta on käsitellyt hallituksen vuosikertomuksen 2023 (K 2/2024 vp) jonka liitteestä 3 ilmenevät eduskunnan 17.11.2021 (VNS 3/2020 vp — EK 37/2021 vp) ja 27.02.2023 (VNS 16/2022 vp — EK 82/2022 vp) tulevaisuusvaliokunnan esityksestä hyväksymät lausumat sekä valtioneuvoston toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta.

Tulevaisuusmietintö

Eduskunta hyväksyi 27.02.2023 2023 tulevaisuusvaliokunnan tulevaisuusmietinnön (VNS 16/2022 vp — EK 82/2022 vp). Mietintö sisälsi 10 lausumaa:

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto

1. Kehittää päätöksentekoa tukevaa ennakointia, päätöksentekijöiden tulevaisuusvalmiuksia, tulevaisuusselonteon liittymäpintoja valtioneuvoston muuhun ennakointitoimintaan sekä lainsäädännön tulevaisuusvaikutusarviointia niin, että lainsäädännössä voidaan paremmin huomioida seuraavat sukupolvet sekä sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus.
2. Tekee tulevaisuusselonteon jatkossakin kaksiosaisena niin, että ainakin selonteon ensimmäinen osa yhdistyy ministeriöiden yhteiseen ja jatkuvaan ennakointiin. Ennakoinnin luotettavuuden takaamiseksi ja päätöksentekijöiden tulevaisuusvalmiuksien lisäämiseksi tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa on tehtävä virkатыönä ilman poliittista ohjausta tietoon perustuen ja osallistavasti niin, että se tuottaa jaetun ymmärryksen toimintaympäristön muutostekijöistä ja epävarmuuksista sekä skenaarioita vaihtoehtoisista kehityskuluista. Tulevaisuusselonteon toisessa osassa hallitus voi tehdä poliittisia linjauksia ja nostaa tärkeimpinä pitämänsä tulevaisuuskysymykset jatkokäsittelyyn.

Valiokunnan lausunto TuVL 4/2024 vp

3. Arvioi tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa esitettyjen muutostekijöiden, epävarmuuksien ja skenaarioiden toteutumista seuraavan tulevaisuusselonteon toimintaympäristöanalyysissä.
4. Käyttää valtioneuvoston kanslian koordinoimaa Ennakointiluotsia nyt annetun tulevaisuusselonteon hyödyntämiseen ja jatkokehittelyyn yhteistyössä esimerkiksi Sitran kanssa.
5. Vahvistaa yhteiskunnallista luottamusta, suvaitsevaisuutta, tulevaisuuskhoa, demokratiaa ja omistajuutta yhteiseen tulevaisuuteen kehittämällä tulevaisuusselonteon dialogisuutta ja viestintää niin, että tulevaisuusselonteossa tunnistetuista suurista, ylivaalikautisista tulevaisuuskysymyksistä käydään avointa ja kansalaisyhteiskunnan toimijoita laajasti osallistavaa keskustelua sekä selontekoja valmisteltaessa, että myös selontekojen valmistuttua.
6. Kehittää toimintatapoja alle 18-vuotiaille lapsille ja nuorille ottaa kantaa tulevaisuusasioihin ja olla aktiivisia toimijoita suomalaisessa päätöksenteossa ja yhteisen kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.
7. Kehittää keinoja ottaa ikääntyneet paremmin mukaan yhteisen kestävän tulevaisuuden rakentamiseen aktiivisina toimijoina esimerkiksi yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa sekä erilaisilla kansalaispaneelilla.
8. Kehittää päätöksentekijöiden tulevaisuusvalmiuksia esimerkiksi OECD:n Suomelle antamien ehdotusten mukaisesti sekä lisää aktiivista henkilökohtaista tulevaisuussuhdetta tukevaa tulevaisuusohjausta, tulevaisuuskasvatusta ja tulevaisuuslukutaitoa koulujen opetussuunnitelmiin.
9. Uudistaa tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnollista johtamista ja ilmiöpohjaista politiikkajohdonmukaisuutta niin, että varmistetaan uuden teknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen työn tuottavuuden kasvattamiseksi, vihreän siirtymän ja sen mahdollistaman kestävän kasvun edistämiseksi sekä ihmislähtöisten teknologiapalveluiden, kuten tukiällyn, kehittämiseksi.
10. Ennaltaehkäisee terveysongelmia ja pitää yllä väestön fyysistä ja henkistä toimintakykyä ja kulttuurista kestävyyttä, lapsiperheiden arkea, nuorison mielenterveyttä, ja kaikenikäisten hyviä elintapoja, kuten liikkumista ja harrastamista tukevilla hyvinvointi-investoinneilla ja yhdyskuntasuunnittelulla ja pitämällä huolta, että koko kasvatuksen ja koulutuksen ketju varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen on kunnossa, ja että jokainen oppilas saavuttaa perusopetuksen aikana riittävät perustaidot. Kestävän hyvinvoinnin ja hyvinvointitalouden edistymiseen seurantaan ja arviointiin tarvitaan myös luotettavia ylivaalikautisia määrällisiä ja laadullisia mittareita.

Tulevaisuusvaliokunta jättää eduskunnan Tulevaisuusmietinnössä (VNS 16/2022 vp — EK 82/2022 vp) esittämät lausumat voimaan. Lausumat ohjaavat edellisen tulevaisuusselonteon jalkauttamista ja seuraavan tulevaisuusmietinnön valmistelutyötä.

Agenda2030-mietintö

Eduskunta hyväksyi täysistunnossaan 17.11.2021 tulevaisuusvaliokunnan Agenda2030-mietinnön VNS 3/2020 vp — EK 37/2021 vp. Mietinnössä on 14 lausumaa:

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto

1. kuvaa jatkossa Agenda2030-selonteossa yksityiskohtaisemmin, miten Suomen muu kestävän kehityksen politiikka kiinnittyy Agenda2030-toimenpideohjelmaan, varmistaa, että eri-

Valiokunnan lausunto TuVL 4/2024 vp

laisissa toimikunnissa, paneeleissa, raadeissa, pyöreissä pöydissä sekä tutkimus- ja työryhmissä tehtävä Agenda2030-toimenpideohjelmaan liittyvä työ muodostaa synergisen kokonaisuuden ja tulee aidosti huomioon otetuksi, varmistaa Agenda2030-toimenpideohjelmaan liittyvän monitoimijaisen ja poikkisektoraalisen työn koordinoinnin, tekemisen ja arvioinnin edellyttämät resurssit valtioneuvoston kansliassa ja ministeriöissä sekä myös muiden keskeisten sidosryhmien, kuten esimerkiksi kestävän kehityksen toimikunnan, kehityspoliittisen toimikunnan, tiedepaneelien ja kansalaisraatien osalta.

2. painottaa kestävän kehityksen politiikassa etenkin Suomen ekologisen velan lyhentämistä sekä toimenpiteitä, jotka ratkaisevat julkisen talouden rakenteelliseen alijäämään, julkisen velan kasvuun, huoltosuhteen heikkenemiseen sekä väestön alueelliseen keskittymiseen ja eriytymiseen liittyviä ongelmia, mukaan lukien yksinäisyyteen, mielenterveyteen ja liikkumattomuuteen liittyvät ongelmat.

3. vahvistaa kuntien ja julkisten hankintojen roolia kestävän kehityksen toimeenpanon ajurina ja kehittää valtioneuvoston kanslian kestävän kehityksen työn ja valtiovarainministeriön kuntapolitiikkatyön yhteyttä.

4. edistää kestävän kehityksen politiikassa ilmiöpohjaista toimintamallia, tunnistaa ja ottaa huomioon Agenda2030-toimenpideohjelman tavoitteiden ja toimien sekä näihin kytkeytyvien teknologiaratkaisuiden keskinäisriippuvuudet sekä yhteis-, ristikkäis- ja ulkoisvaikutukset, kehittää suomalaisen kulutuksen rajat ylittävien vaikutusten mittaus- ja raportointitapaa, pyrkii Agenda2030-toimenpideohjelmassa kokonaiskestävyyden edistämiseen, kehittää tavoitteita ja toimenpiteitä konkretisoivia ja arvioivia mittareita, joilla voidaan seurata kestävän kehityksen edistymistä pitkäjänteisesti yli budjetti- ja vaalikausien, hyödyntää näitä mittareita muun muassa Agenda2030-selonteossa sekä kestävän kehityksen budjetoinnissa julkisen talouden suunnitelmissa ja talousarvioissa. Määrällisten mittareiden rinnalle tarvitaan myös laadullista edistymisen ja sen esteiden analyysiä.

5. kehittää ja resursoi osana tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja myös arviointia. Arviointia on tehtävä sekä etukäteen että jälkikäteen, ja arvioinnin tulokset on myös aidosti huomioitava lainvalmistelussa. Tarvetta on erityisesti kestävän kehityksen arvioinnille, lapsivaikutusten arvioinnille, yritysvaikutusten arvioinnille, teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten ja teknologian terveysvaikutusten arvioinnille sekä tiedolle kestävän kehityksen ja hiilineutraaliuden edistämistoimien kustannuksista ja taloudellisista vaikutuksista, vaihtoehtoisten toteutustapojen kustannuksista ja toimimattomuuden hinnasta.

6. nostaa tutkimus- ja kehityspanostukset 4 prosenttiin bkt:stä. Oikein mitoitettulla ja kohdistetulla sekä riittävän kokoluokan julkisella kestävän kasvun vivutuksella voidaan nopeuttaa ja kasvattaa myös yksityisiä investointeja.

7. huolehtii opettajien osaamisesta kestävyysmurroksessa ja ekososiaalisessa sivistyksessä, päivittää eri alojen koulutustarpeiden ennakointia ja koulutusjärjestelmien toimintaa kestävyysmurroksen edellyttämien osaamis- ja työvoimatarpeiden näkökulmasta, suuntaa jatkuvaa oppimista ja uudelleen kouluttautumista oikeudenmukaisen siirtymän näkökulmasta varsinkin niille toimialoille ja alueille, joita kestävyysmurros eniten muuttaa, turvaa vapaan sivistystyön resurssit ja lisää taiteen perusopetusta kaikilla opetusasteilla, lisää tulevaisuuskasvatusta opetukseen ja oppilaanohjaukseen alkaen opettajien ja ohjaajien koulutuksesta sekä täydennyskoulutuksesta.

8. edistää taiteen osallistumista kiperien ongelmien ratkaisemiseen yhdessä tieteen, talouden ja julkishallinnon toimijoiden kanssa tekemällä Luovuuden tiekartan.

Valiokunnan lausunto TuVL 4/2024 vp

9. edistää talouden systeemistä kestävyysmurrosta kehittämällä pitkäjänteisesti keskeisiä keihäänkärkimurroksia, kuten kestävää energiaa ja kiertotaloutta tukevaa sääntelyä ja kannusteita.

10. tukee alueellista yhteistyötä esimerkiksi yritysten, järjestöjen ja yhdistysten sekä oppilaitosten (varhaiskasvatuksesta yliopistoihin ja korkeakouluihin) välillä niin, että sillä tuetaan alueellisia vahvuuksia, kehittää kestävä kasvun keihäänkärkien ympärille systeemitason suunnittelu-, kehitys-, tutkimus- ja liiketoimintaosaamista sekä talenttikeskittymiä uusine yhteistyön muotoineen, mahdollistaa kestäväan kasvuun liittyviä kokeiluja sekä demonstraatio- ja pilottilaitoksia ja vivuttaa suuria kestäväan kasvun investointeja.

11. tekee innovatiivisen, rohkean, kansallisesta osaamisesta lähtevän ja kansainvälistä vaikuttavuutta korostavan Positiivinen kädenjälki -ohjelman yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa kestävien teknologioiden ja ratkaisuiden sekä paremman sääntelyn monialaiseksi kehittämiseksi ja kestäväan työllistävän kasvun edistämiseksi.

12. arvioi suurvaltakilpailun vaikutukset kestäväan kehitykseen.

13. edistää kestävyysmurroksen hyväksyttävyyttä, oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa sekä kansalaisten henkistä resilienssiä mahdollistamalla sidosryhmien ja kansalaisten osallistumisen ratkaisuiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, varmistaa, että myös yhteiskunnan hiljaiset, kuten lapset, nuoret, maahanmuuttajat, vammaiset ja ikääntyneet otetaan aktiivisiksi toimijoiksi mukaan kestävyysmurroksen tekijöiksi

14. sanoittaa Agenda2030-toimenpideohjelman ja muutkin vastaavat kestäväan kehityksen politiikkaa ohjaavat ohjelmat ja etenkin kansalaisia ja sidosryhmiä päätösprosesseihin osallistavat työskentelymuodot toivon muotoon. Päätöksenteon pohjaksi tarvitaan avointa tietoa ja arvokeskustelua niin kestävyysmurroksen mahdollisuuksista kuin uhkistakin, mutta parhaiten tarvittavaan muutokseen innostavat positiiviset esimerkit maailmalta ja kotimaasta läheltä ihmisen omaa arkea. Kestävästä tulevaisuudesta on tehtävä ihmisen kokoinen ja näköinen.

Tulevaisuusvaliokunta jättää eduskunnan Agenda2030-mietinnössä (VNS 3/2020 vp —EK 37/2021 vp) esittämät lausumat voimaan. Lausumat ohjaavat Agenda2030-toimenpideohjelman kansallisten toimenpiteiden toteuttamista ja vaikuttavuutta sekä seuraavan Agenda2030-selonteon valmistelutyötä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Tulevaisuusvaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TuVL 4/2024 vp

Helsingissä 19.6.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Aino-Kaisa Pekonen vas
varapuheenjohtaja Timo Harakka sd
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Kaisa Garedeu ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Harry Harkimo liik
jäsen Ville Kaunisto kok
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Mats Löfström r
jäsen Niina Malm sd
jäsen Krista Mikkonen vihr
jäsen Olga Oinas-Panuma kesk
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Olli Hietanen
valiokunnan pysyvä asiantuntija Maria Höyssä